

Den norske tannlegeforenings Tidende

132. ÅRGANG – 2022 side 1–1144

Ansvarlig redaktør: Ellen Beate Dyvi

Tidende utgis på papir, i app og på internett i fulltekst med fritekstsøk: www.tannlegetidende.no

LEDER

Nytt år med ny strategi	5
Snakk om etikk uten å moralisere.....	109
Fordøm, og ikke fordøm.....	229
Takk for hjelpen – og vi må hjelpe dem som trenger det	317
Leserne har sagt sin mening	425
Ferie, og frihet	517
Hva er samfunnsproblemet.....	613
Brexit, pandemi og krig – og manglende informasjon.....	705
Alt er ikke helse.....	813
Alt henger sammen med alt.....	917
Et enklere liv	1013

PRESIDENTEN HAR ORDET

Kloke valg	7
Kommende generasjoner	111
Munnhelsearbeider	231
Munnhelse i et utvidet helseperspektiv.....	319
120 dager	427
Hvordan har du det?	519
Fremtiden er nå.....	615
Fremtiden er nå vol. 2	707
Samarbeid, samhandling og dialog.....	815
Refleksjoner	919
Refleksjon ved årets slutt.....	1015

NORDISK TEMA:

PERIODONTAL OG PERIIMPLANTÆR SYKDOM I DE NORDISKE LANDENE

Forord: Nordiskt tema 2022: Parodontala och periimplantära sjukdomar i de nordiska länderna ..9	
<i>Berglundh T, Koldslund OC, Grauballe M.</i> Ny klassifisering av periimplantära sjukdomar 44	
<i>Gürsoy UK, Belibasakis G, Belstrøm D, Sorsa T, Bolstad AI.</i> New perspectives in the diagnosis and treatment of periodontitis..... 122	
<i>Heikkinen AM, Leknes KN, Gustafsson A, Damgaard C, Bunæs D.</i> Tobakksprodukters påvirkning på periodontal helse og resultatet etter periodontal behandling	130
<i>Holmstrup P, Bunæs D, Gürsoy M, Lundberg P.</i> Den nye klassifisering af parodontitis. Hvordan klassifiseringen anvendes i daglig klinisk praksis.....	10

Koldslund OC, Damgaard C, Stavropoulos

A. Behandling af periimplantitis 112

Könönen E, Klausen B, Verket A, Derks J.

Non-surgical periodontal therapy:
Recommendations by the European
Federation of Periodontology and guidelines
in Nordic countries..... 22

Rosing K, Björnsson M, Pöllänen M, Klinge B, Verket A.

Organisering af parodontal diagnostik
og behandling i de nordiske lande.
En oversiktsartikkel .....

148

Välilä H, Larsen T, Klinge B, Fiehn NE:

COVID-19 pandemic and oral health care:
Cause-and-effect .....

140

Verket A, Klausen B, Könönen E, Derks J.

Kirurgisk parodontalbehandling: Anbefalinger
fra European Federation of Periodontology
og retningslinjer i de nordiske lande. En
oversiktsartikkel .....

34

VITENSKAPELIGE ARTIKLER

Andersen FS, Ruud A. Multilagsszirkonia –
optiske og mekaniske egenskaper .....

436

Hauge MS, Storå B, Vassend O, Hoffart A, Willumsen T.

Tannlegeadministrert
kognitiv atferdsterapi versus «Fire gode vaner»/
bruk av midazolam. En randomisert kontrollert
studie av behandling av tannbehandlingssangst
i primær tannhelsetjeneste .....

626

Iden O, Valle IN, Stojkovski N, Jensen KHM, Bletsa A.

Er et kompetansesenter en konkurrent
eller et supplement? Kartlegging av henvisninger
til endodontister ved TkV Hordaland .....

232

Johannessen AC, Warfvinge G, Reibel J.

Virtuell mikroskopi i oral patologi på
tannlegestudiet .....

1038

Kolberg HM, Antonipillai I, Løes S, Pedersen TØ.

Komplikasjoner etter kjevebrudd behandlet
ved Haukeland universitetssjukehus
2015–2020 .....

428

Kristensen KD, Henrikson T.

Tannregulering
med alignere. En oversiktsartikkel.....

816

Moe IK, Sjursen TT, Aarvik RS, Tveito TH, Agdal ML.

Brukarmedverknad i tannhelsetenesta
– ei kvalitativ studie om erfaringar blant pasientar
med behov for tilrettelagt tannbehandling
i TOO.....

928

<i>Myklebust PED, Fossgård M, Fristad I.</i> Natriumhypokloritt og vevsoppløselighet	838
<i>Nilsen BW, Sara A, Johnsen J-A K, Myrlund R, Sjøgren A.</i> Hvordan kartlegger og forstår tannhelsepersonell begrepet «store vansker med psykisk og sosial mestring» i forbindelse med bittavvik?	1016
<i>Pedersen TØ.</i> Bruk av frukt og egg for enkel ferdighetstrening i oral kirurgi.....	920
<i>Preus HR, Aass AM, Grytten J.</i> Munnhelse i sykehjem – en undersøkelse gjort i Akershus	320
<i>Preus HR, Al-Lami Q, Bælum V.</i> Effekten av en forlenget munnhygienefase før periodontal behandling. En randomisert klinisk studie.....	242
<i>Sagen MA, Dahl BE.</i> Resinbaserte sementer – egenskaper som påvirker klinisk suksess av indirekte restaureringer. En oversiktsartikkel.....	716
<i>Stein L, Bondø T, Endresen EH, Berggren T.</i> Tannhelsetjenester i norske fengsler. En spørreundersøkelse blant fengselsansatte og fengselstannleger	616
<i>Wikant A, Lervik T.</i> Ekstraksjon av primære tenner med kjeveortopedi som oppgitt årsak hos barn og ungdom i Vestfold og Telemark fylkeskommune. Et kvalitetsutviklingsprosjekt i Den offentlige tannhelsetjenesten.....	830
<i>Zakariyya G, Fristad I.</i> Hypersementose og endodontiske implikasjoner	328
<i>Øilo M, Gjerdet NR.</i> Virtuell virkelighet (VR) i tannlegeutdanning	1028
<i>Åstrøm AN, Kronenberger C.</i> Studentmobilitet. Presentasjon av en studie blant studenter og lærere ved institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Bergen.....	708

KASUISTIKKER

<i>Das R, Børstad E, Feuerherm AJ, Lundgren GP, Dahllöf G, Skeie MS.</i> Tidlig kroneterapi utført hos ungdommer med alvorlig amelogenesis imperfecta forbedrer livsutfoldelsen – tre kasuistikker	336
<i>Fardal Ø, Johannessen AC.</i> Mukogingivale forandringer som følge av bruk av snus – presentasjon av fem kasus	444
<i>Kubon A, Johannessen AC, Leh F, Løkeland T.</i> Mukosal CD30+ lymfoproliferativ sykdom – en sjelden slimhinnelidelse.....	352
<i>Løvold S, Haug SR.</i> Cemento-ossøs dysplasi – en diagnostisk utfordring	938
<i>Neiden EUP, Nordgarden H, Rønneberg A, Bletsa A.</i> Organtransplantert jente med Turnpenny-Fry syndrom: Utfordringer med tverrprofesjonell oppfølging.....	256
<i>Strand GV, Nesse H, Reiseegg K, Isdahl MH, Kvalheim SF.</i> Bridge over troubled water – om broreparasjoner med retrograd fremstilte rotstifter	250

<i>Søland TM, Andersen E, Tingberg M, Farran M, Haugstvedt Å, Solheim T.</i> Oral syfilis er en sykdom som tannleger bør kjenne til	450
<i>Søland TM, Wilberg P, Pham MH, Solheim T.</i> Lokalisert juvenil spongiosisk gingival hyperplasi: En relativt ny sykdomsenhet.....	724
<i>Ulvik IM, Lind KH, Berg E, Leknes KN.</i> Reversibelt, ikke-plakkindusert marginalt beintap ved et osseointegrert tannimplantat. Et kasus med tre års oppfølging.....	1044
<i>Vatne DNB, Loro LL.</i> Oralt verrukøst karsinom. Pasienten ønsket ikke behandling	344

KLINISK FAG

<i>Støre G.</i> Implantatstøttet protetikkk – en behandling egnet for alle? Rapport og evaluering av 40 pasientskadesaker.....	732
--	-----

AKTUELT FAG

<i>Bharaj TK.</i> Sjøgrens syndrom: Et prosjekt i forskerlinjen i odontologi.....	358
<i>Björkman L.</i> Kostnadseffektivt å fjerne amalgamfyllinger hos pasienter med helseplager de mistenkte var påvirket av amalgam	640
<i>Björkman L.</i> Rapport fra prosjektet «Utprøvende behandling ved helseplager attribuert til amalgamfyllinger»	1052
<i>Henni SH, Uhlen-Strand M-M, Ansteinsson V, Skudutyte-Rysstad R, Hovden E.</i> Oral helse og oral helserelatert livskvalitet blant eldre som mottar hjemmesykepleie	944
<i>Øverby K, Schøne R, Våler H, Strømfjord S.</i> Med omsorg for instrumentene	846

DOKTORGRADER

<i>Mina Aker Sagen:</i> Bindingsstyrke mellom keramer og tannsubstans	50
<i>Maryam Rahmati:</i> Beinvevsreaksjoner på ulike biomaterialer basert på titan, magnesium og beintransplantater	160
<i>Kirsti Gjerde:</i> Snorking og søvnapné kan reduseres med en apnéskinne.....	264
<i>Sonja Yr Løken:</i> Forebyggende arbeid i tannhelsetjenestens tilbud til barn og unge. Anbefalinger, rutiner og samarbeid.....	360
<i>Sanja Petronijevic:</i> IgA og IgG anti-amelogenine autoantistoffer hos barn med ubehandlet cøliaki.....	361
<i>Lars Martin Berg:</i> Apnéskinner som alternativ til kontinuerlig luftveisovertrykk ved ikke-alvorlig obstruktiv søvnapné.....	642
<i>Henrik Skjerven:</i> Influence of digital design and fabrication of surgical guides on the accuracy of implant placement	738
<i>Sushma Pandey Dhakal:</i> Proteiner som prognostiske markører for oral leukoplaki og munnhulekreft.....	739

Johannes M. Fisher: Barn og unge med barneleddgikt har økt risiko for temporomandibulær dysfunksjon (TMD).....	844
Randi Lynds Ihlis: CBCT og retinerte hjørnetenner.....	946
Anneli Skjold: Helkeramiske tannkroner – hvordan og hvorfor knekker de?.....	948
Mohamad Nageeb Hassan: 3D-printede biologisk aktive syntetiske polymerer for beinregenerasjon.....	1053

KRONIKKER

Anne Christine Johannessen: Internasjonalt samarbeid innen odontologi ved Universitetet i Bergen. Et tilbakeblikk i forbindelse med 75-årsmarkeringen ved Universitetet i Bergen ...	166
Elen Ulseth Pedersen Neiden, Anne Rønneberg, Athanasia Bletsa og Hilde Nordgarden: Hvilke utfordringer møter mennesker med store og sammensatte helsebehov i tannhelsetjenesten? Samhandling og kommunikasjon i et livsløpsperspektiv	270
Einar Sletten: Kan fjerning av amalgamfyllingar redusere faren for Alzheimers sjukdom?	366
Bente Fjeld Ludvigsen, seksjonssjef i Helfo kontroll, Christine Haugsten Ellefsen, seniorrådgiver for formidling i Helfo kontroll: Kontroll i et tillitsbasert system.....	458
Carl Christian Blich: Hvor mange tannleger er vi egentlig?	520

AKTUELT

NTFs representantskap 2021: Mye enighet	56
Helt klar for oppgaven.....	62
Best feste på tann og krone.....	66
Kosmetisk behandling kun for estetikkenes skyld er vanlig.....	170
Utvikler søkeverktøy for sjeldne diagnoser.....	174
Når ingenting lukter og smaker som før	276
Økende rasisme i tannhelsetjenesten?	280
Ingen tegn på rasisme	283
Krig er bare smerte, tårer og frykt	368
Leserne verdsetter Tidende – og noe mindre enn før	459
Nordisk samarbeid: For god tannhelse ved funksjonsnedsettelse og sykdom	462
Institutt for klinisk odontologi (IKO) i Oslo: Innholdsrik åpen fagdag	466
Nye satsinger i Bergen.....	648
Utrettelig til tjeneste	653
Samfunnsodontologisk forum 2022: Tannhelsetjenesten i dag og i morgen	657
NIOM 50 år: 1972–2022: Tester, lister, forskning og informasjon	662
Torturerfaring påvirker fysisk og psykisk helse ...	744
Når én millimeter er nok.....	748
Drept av regimet i Syria	752

Møter hele organisasjonen på Teams	856
Økende helseplager blant tannhelsepersonell i Sverige	860
Universitetet i Tromsø: Har fått Nordens mest avanserte tannsimuleringsklinikk	864
Fellestrekk og forskjeller ved ulike årsaker til tørr munn og tørre øyne	868
FDIs World Dental Parliament 2022: Fem nye policydokumenter	954
Det handler mye om opplevelsen av å være verdsatt.....	956
FDIs visjon 2030: Nå skal den implementeres.....	960
FDI – World oral health forum – Sustainability in Dentistry: Bærekraft for tannleger	962
FDI – symposium: Oral helse i en aldrende befolkning	966
Tannhelsetjenesten styrkes i innsatsen mot vold..	970
Verdensdagen for psykisk helse – 10. oktober: TOO-ordningen er ikke godt nok kjent.....	974
Blå muligheter i det grønne skiftet.....	977
Nesten det samme over alt. Intervju med Freddie Sloth Lisbjerg, leder av CED, Council of European dentists	1058
AI styrker interessen for folkeforskning	1062
Benskjørhet og benmodulerende medisiner	1065
45 minutter med frampek.....	1068
Bred spesialistkunnskap på rekke og rad	1070
Tilpasset behandling– ikke kompromissbehandling	1073
Munnområdets kirurger	1074
Periodontal støttebehandling.....	1076
Biomimetikk	1078
Indikasjoner for ulike keramer og sementeringsprosedyrer	1080
Slitte bitt.....	1082
Immun – kroppens evige kamp for å overleve... ..	1083
Nordental i det formatet vi kjenner det	1084

KOMMENTAR OG DEBATT

Tilsvaret Tor Langbach i Tidende nr. 11, 2021: Er tannleger en fare for rettssikkerheten? (Hilde Nordgarden og Anne Rønneberg)	68
Svar til Tor Langbach: Er tannleger en fare for rettssikkerheten? (Sigbjørn Løes).....	69
Tannleger og rettssikkerhet (Tor Langbach)	70
Helsen ble reddet av tannlegen (Elisabeth Groseth)	71
Gratis tannhelse er dyrere for alle (Trond Nedal, Liberalistene Møre og Romsdal)	372
Svar til Trond Nedal: Vår felles helsetjeneste gir best tjenester (Even A. Røed, Stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet).....	374
Nytt regelverk om medisinsk utstyr (Styreleder Bjørn Erik Markmanrud og daglig leder Helle Hagenau, Norges Tannteknikerforbund).....	468
Svar til Norsk tannteknikerforbund: Avklaring kommer	468

Kommentar til Einar Sletten: Kan fjerning av amalgamfyllingar redusere faren for Alzheimers sykdom? (Lars Björkman).....	469
Kommentar til artikkelen «Munnhelse i sykehjem – en undersøkelse gjort i Akershus» publisert i Tidende nr. 4, 2022 (Janicke C. Liaaen Jensen).....	665
Svar til Janicke Liaaen Jensen: Tannhelse blant beboere på institusjon, speiltesten og dens finurligheter (Hans R. Preus, Anne Merete Aass og Jostein Grytten).....	667
Når alle er syke, hvem trenger da egentlig behandling? (Carl Christian Blich).....	980
Tid for fornyelse, NTF? (Kari Odland)	1090
Svar til Kari Odland: Tid for fornyelse (Øyvind Asmyhr)	1092

FRA NTF

Tannhelseløft på gang	74
To nye policydokumenter	76
Ny storsatsing på kurs- og etterutdannings-tilbud.....	178
Nytt regelverk om medisinsk utstyr.....	183
Bli bedre kjent med studentforeningens lederduo	286
Nyansatt seniorrådgiver – Harry-Sam Selikowitz	288
NTFs symposium 2022 – en vellykket hybridløsning.....	378
Flere kvinner og stadig yngre tannleger i DOT	380
På vei mot en utredning av tannhelsetjenestene ...	382
Camilla er tilbake!	385
Velkommen til NTFs nye lokaler!.....	386
Møt våre tillitsvalgte	388
NTFs tariffkonferanse 2022 – gammel travert i nye lokaler	472
Kollegahjelperne – et lyttende øre og en støttende skulder.....	586
NTF hører fra seg	590
Forum for tillitsvalgte 2022: Mange meninger om fremtidens tannhelsetjeneste.....	670
NOAT-møte	673
Tilbake i Tromsø	674
Debatt under Arendalsuka 2022: For syk for behandling, for frisk for rett på den	758
Tannhelseutvalget, endelig på plass	763
NTFs digitale fagdager er kommet for å bli!	874
NTFs næringspolitiske forum 2022: Engasjerte tillitsvalgte om et viktig tema	984
Studietur til London.....	986
Takk for i år	1096
Presidentens tale til landsmøtet	1099
Priser og hederstegn på NTFs landsmøte 2022 ..	1104
Perioden for obligatorisk etterutdanning forlenges med ett år	1112

ARBEIDSLIV

Fremtidens arbeidsliv	82
Tannlegers dokumentasjonsplikt	190
Inkluderende Arbeidsliv (IA) – hva er nå det?	296

Norsk autorisasjon – norsk språk ... igjen	398
Norwegian Authorization – Norwegian Language Proficiency ... once again	400
Reklamasjoner – er det praksisen eller den ansatte tannlegen som har ansvaret?	478
«Hygienetillegg» i samarbeidskontrakter mellom tannleger	680
Medarbeidersamtale	774
Endringer i helsepersonelloven: Reaksjonen «advarel» er erstattet med «faglig pålegg»	888
Tannlegens delegering av oppgaver, lokalanestesi	994

SPØR ADVOKATEN

Tapsføring i oppdragstakermodellen.....	84
Må vi ha dusj i garderoben?.....	193
Nye regler om obligatorisk tjenestepensjon fra 1. januar 2022	297
Reisekostnader ved ansettelsesintervju	403
Ansattes medvirkningsplikt ved sykmelding	479
Har ansatte rett til fri på sine religiøse helligdager?.....	683
Må ledig stilling utlyses?	775
En journal for hver pasient.....	892
Kan tannhelsesekretæren være selvstendig næringsdrivende?	996
Rammet av streik	1113
IA-virkemidlene forlenges	1114
Sviktende pasientgrunnlag og arbeid for flere klinikker	1115

SNACK OM ETIKK

Søkelys på etikk i tannhelsetjenesten.....	88
Revisjon av etiske regler.....	89
Helfos fristelser.....	195
Når er det greit for tannleger å reklamere for tjenestene?	299
Saksbehandling ved klage på overtredelse av de etiske reglene og tilgjengeliggjøring av vedtak..	403
Integrering av etikk i NTFs fagkurs	484
Plikt til å varsle	685
Du har ansvaret for at tannbehandlingen er etisk forsvarlig!.....	779
Hva er tannlegens oppgaver?	897
Konflikter mellom tannleger ved overdragelse av klinikk	999
Naughty or Nice... Julehilsen fra Etikkrådet	1117

TIDENDES SOMMERHEFTE

Originalartikkel i Tidende, januar, 1922: Ingjald Reichborn-Kjennerud: Tænder og tandverk i norsk folkemedisin.....	522
Ukraineren som ikke kunne sitte stille i Norge	536
En fin dag. Foto: Niklas Angelus.....	547
Syrisk kjevekirurg ble norsk journalist og redaktør	548

Sverigemesterskap i terrengsykling i Åre. Foto: Niklas Angelus.....	556
Tannlege i krigstjeneste	558
Kveldsstemning med vintageobjektiv fra Ukraina. Foto: Niklas Angelus	561
Blant flyktninger og mujahedin	562
Innherred. Foto: Niklas Angelus	565
Pelskleddede bryr seg ikke om estetikk	566
Kveldslys over Abelvær. Foto: Niklas Angelus ...	569
På arbeidsferie i Nepal.....	570
Hva skal du lese, se og høre? Og hva kan du tilby en som oppsøker stedet du bor eller kommer fra?	574
Alle har meninger. Novelle av Per Neverlien	580

NOTABENE

To forskningsprosjekt innan tannhelse får til saman 13,5 millionar	199
Verdens lykkerapport 2022 viser økt stress og bekymring og en pandemi av generøsitet	407
Ny nasjonal retningslinje for tannhelsetjenester til barn unge under 20 år.....	489
Akademikerne om finansieringsutvalget: Mange gode forslag	412
Ny nasjonal retningslinje for tannhelsetjenester til barn og unge under 20 år.....	489
Filmer om tannbehandlingsangst.....	601
Nye naboer og nytt samarbeid	602
Tidendes pris for beste kaspresentasjon	1121

MINNEORD

Johanne Bye.....	414
Eivind Karlsen	786
Terje Olav Vigen.....	1122

<u>BOKNYTT .....</u>	<u>415, 491, 905</u>
----------------------	----------------------